

Rat i njegove posljedice na stanovništvo

Zilli, Antonella

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:391068>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-10**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
„Dr. Mijo Mirković“

ANTONELLA ZILLI

RAT I NJEGOVE POSLJEDICE NA STANOVNIŠTVO

Završni rad

Pula, 2018.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
„Dr. Mijo Mirković“

ANTONELLA ZILLI

RAT I NJEGOVE POSLJEDICE NA STANOVNIŠTVO

Završni rad

JMBAG: 0303042074, redoviti student / redovita studentica

Studijski smjer: Financijski management

Predmet: Ekonomska povijest

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Financije

Mentor / Mentorica: prof. dr. sc. Marija Bušelić

Pula, rujan 2018.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani **Antonella Zilli**, kandidat za prvostupnika ekonomije/poslovne ekonomije, smjera **Financijski management** ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

Zilli Antonella

U Puli, **rujan, 2018.** godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, **Antonella Zilli** dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom **Rat i njegove posljedice na stanovništvo** koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, **11.09.2018.** (datum)

Potpis

Zilli Antonella

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. POJMOVNO ODREĐENJE I SHVAĆANJE RATA	3
2.1. DEFINICIJA, SVRHA I CILJEVI RATA.....	3
2.2. UZROČNI ASPEKTI RATOVA	6
2.2.1. <i>Rat kao rezultat ljudske naravi</i>	6
2.2.2. <i>Napredak kao inicijator ratnog stanja</i>	7
2.2.3. <i>Politički i socio-ekonomski uzroci rata</i>	8
3. KLASIFIKACIJA RATOVA	10
3.1. MEĐUNARODNI I GRAĐANSKI RATOVI	10
3.2. KONVENCIONALNI I NEKONVENCIONALNI RATOVI	11
3.3. LOKALNI, REGIONALNI I SVJETSKI RATOVI	12
3.4. AGRESORSKI I OBRAMBENI RATOVI.....	13
3.5. OGRANIČENI RAT, RAT S OGRANIČENIM CILJEM I TOTALNI RAT	13
3.6. OSTALE I SPECIFIČNE VRSTE RATOVA	14
4. POZNATI SVJETSKI RATOVI I NJIHOVE POSLJEDICE	18
4.1. PRVI SVJETSKI RAT	18
4.2. DRUGI SVJETSKI RAT	20
4.3. DOMOVINSKI RAT	23
4.4. RAT U SIRIJI.....	27
5. ZAKLJUČAK.....	30
LITERATURA	32
POPIS SLIKA	34
POPIS TABLICA.....	35
SAŽETAK	36
SUMMARY	37

1. UVOD

U današnjici postoje brojne rasprave o ratovima. Upravo one svjedoče o njihovoj opsežnoj povijesti. Ona ne govori o tome kako su se ratovi tijekom godina razvijali u kvalitativnom smislu, već ukazuje na ratna razdoblja u povijesti čovječanstva, njihov tijek, motive i ishode. Smatra se ispravnim tvrditi kako su ta razdoblja značajno utjecala na razvoj društva, odnosno na ekonomske i socijalne prilike te uvjete koje su stvorili na onim područjima na kojima su se zbivali, ali i šire.

Rat se može pojmiti na niz načina, ovisno o području istraživanja. Riječ je o opće poznatom pojmu koji se uvijek razmatra u negativnom aspektu. Razlog tome jesu osnovna obilježja rata kao i posljedice koje on donosi. Povijest svjedoči o tome kako niti jedan rat nije bio motiviran nekim pozitivnim namjerama, a jednako tako, niti jedan rat nije se proveo i okončao bez brojnih žrtava i razornih posljedica.

Izučavanje ratova i istraživanje povijesti ratnih zbivanja govori o mnogočemu. Istraživanja ove prirode mogu poslužiti stjecanju nekih općih saznanja o utjecaju ratova na stanovništvo, razvoj društva, ali i ekonomije. Smatra se kako je riječ o vrlo kompleksnom interdisciplinarnom području, a što se nastoji i dokazati predmetnim radom i poduzetnim istraživanjem.

Cilj rada je istražiti osnovne pojmove unutar predmetne problematike, kao i analizirati uzročno posljedične veze. Točnije, istraživalo se značenje rata, osnovne specifičnosti u svezi ovog kompleksnog zbivanja, vrste ratova, kao i njihovu povijest.

Postavljenom svrhom rada potvrdit će se hipoteze, a prvenstveno negativni učinci ratnih zbivanja, kako u socijalnom, tako i ekonomskom smislu. U tom kontekstu, prikazat će se kako je rat jedna od temeljnih prijetnji uravnoteženog, održivog i etičkog razvoja te napretka društva i ekonomije.

Rad se sastoji od tri poglavlja, uvoda i zaključka. Prvo poglavlje daje širi uvod u rad. Ono obrađuje definicije, svrhu i ciljeve rata, motive, kao i uzroke te ostale

specifičnosti. Sljedeće poglavlje daje klasifikaciju ratova. U posljednjem poglavlju rada analiziraju se neki od poznatijih ratova u svijetu te njihove posljedice.

Za potrebe istraživanja korištene su metoda analize i sinteze, induktivna i deduktivna metoda, metoda komparacije i metoda apstrakcije. Predočeni tekst oblikovan je metodom deskripcije.

2. POJMOVNO ODREĐENJE I SHVAĆANJE RATA

Rat se može definirati kao oružani sukob između dva ili više sudionika. Pri tome, moguće je govoriti o društvenim skupinama ili nacijama. U ovome radu, kada se raspravlja o ratu, zapravo se misli na ratna zbivanja i sukobe koji su se vodili između zemalja i naroda.

Može se istaknuti kako je rat pojam ili termin koji se javlja u politici, sociologiji, ekonomiji i ostalim znanostima. Istraživanje ratova nalaže integriranje tih djelatnosti, što potvrđuje kompleksnost i interdisciplinarnost ove problematike. Ono što je važno istaknuti jest činjenica kako su se ratovi tijekom povijesti vodili zbog različitih političkih, vjerskih i ekonomskih motiva. Neovisno o tome, kao i ostalim obilježjima, svi ratovi asociraju na negativne aspekte i učinke.

U ovome radu daju se definicije rata, a u okviru njih razmatraju se svrhe i ciljevi ovih događanja. To doprinosi cjelovitom shvaćanju rata, a upotpunjeno je analizom uzročnih aspekata i to istraživanja rata kao rezultata ljudske naravi, napretka kao inicijatora rata te političkih i socio-ekonomskih uzroka rata.

2.1. DEFINICIJA, SVRHA I CILJEVI RATA

Kao što je već i istaknuto, najjednostavnije rečeno, rat je sukob. Točnije, on predstavlja nasilan, razoran, naoružan sukob između dvije ili više država, saveza ili društvenih skupina (Enciklopedija, 2018). Pri tome, kako bi se moglo govoriti o ratu u punom smislu riječi, barem jedna od tih strana mora biti vojnički ustrojena, naoružana i opremljena. U kontekstu znanstvenih praćenja i istraživanja, rat se razmatra kao stanje organiziranog, vremenski unaprijed neograničenog kolektivnog sukoba, koji uključuje nasilne i nenasilne neprijateljske radnje (Enciklopedija, 2018).

Sukladno navedenom, može se tvrditi da je to stanje društva ili više njih, ovisno o vrsti rata koji se vodi, teritoriju koji je zahvaćen i ostalim obilježjima. Međutim, kada se pojmovnom određenju rata dodaju i vrste motiva, priroda uzroka i ostala obilježja, moguće je govoriti o političkom, socio-ekonomskom i inom stanju. Prema tome, riječ

je o multidimenzionalnom zbivanju, koje donosi niz problema, negativnih učinaka i ozbiljnih posljedica. Na međunarodnoj razini, u znanosti i javnosti, za ratove se često koriste i drugi nazivi poput oružanih sukoba, a često se izjednačava s pojmom terorizma, što u naravi nije sasvim točno.

Važno je istaknuti kako se problematikom rata bave podjednako međunarodni subjekti, vlade i organizacije, kao i oni na nacionalnim razinama. Pri tome, oni rat definiraju kao krajnje negativno stanje, a što se potvrđuje konkretnim obilježjima ovih zbivanja, kao i posljedicama koje za sobom donosi. U međunarodnom pravu razlikuju se dvije osnovne vrste ratova. Misli se na međunarodni rat ili rat između država, koji ima šire granice, ozbiljnije posljedice te ostalo, kao i nemeđunarodni rat ili rat između oružanih snaga državne vlasti i odmetničkih oružanih snaga. Kako bi se u praksi zaista moglo govoriti o ratu, posebice u okviru druge vrste koja je navedena, važno je da integrirane strane koje ratuju i u tom smislu se sukobe, imaju dostatan stupanj organizacije za nesmetano provođenje vojnih operacija i aktivnosti. Prema tome, rat je kompleksno organizirana socijalna tvorevina koja ima svoj tijek, a biva financijski iscrpna i krajnje razorna, kako za društvo, tako i za ekonomiju te okoliš.

Jedno od brojnih obilježja rata, koje ga ujedno razlikuje od ostalih nasilnih sukoba, pa i terorističkih djelovanja, jest ono koje ističe da je rat događaj koji ima određenu smrtnost zbivanja, najčešće oko 1000 poginulih tijekom godine dana ili tijekom sukoba ukoliko je on kraćeg vijeka od navedenog (Enciklopedija, 2018).

Ratna zbivanja potaknuta su raznim motivima. Pri njihovoj razradi, često se ukazuje na svrhu i ciljeve rata. Riječ je o vrlo značajnom segmentu ove problematike, apregled osnovnih činjenica u svezi toga daje se u nastavku (Tablica 1.).

Tablica 1. Svrhe i ciljevi rata

	ODREĐENJE	KLASIFIKACIJA
SVRHE	Misli se na političke svrhe, ali u suvremeno doba sve se više govori i o onim ekonomskim te inim.	<ul style="list-style-type: none"> • Osvajanje teritorija; • Uspostava kontrole nad resursima; • Postizanje dominantne uloge u međunarodnim odnosima; • Promjena političkog sustava; • Ispravljanje nepravde i ostalo.
CLJEVI	Sukladni su svrsi rata, a vrlo često se rat provodi u svrhu djelovanja na stanovništvo.	<ul style="list-style-type: none"> • Iseljavanje; • Promjena identiteta; • Zauzimanje teritorija i slično.

Izvor: Izrada autora prema: Mandić, I. (2016.) Definiranje rata za 21. stoljeće. Pologos. 19 (2016). Str. 77.-87.

Vidljivo je kako su svrhe i ciljevi rata uglavnom istovjetni ili se međusobno nadopunjuju. S lakoćom je moguće tvrditi kako se osnovne svrhe i ciljevi ratnih zbivanja izvode iz interesa, straha i časti.

Načelno rat ima nekoliko funkcija, a njih je također važno poznavati za njegovo cjelovito spoznavanje. Temeljne funkcije pri tome su redom (Mandić, 2016):

- Jednostavna potraga ili zaštita nacionalnih interesa uporabom sile;
- Psihološka, kulturna i politička ulogu izvan ostvarenja, zaštite nacionalnih interesa;
- Aspekt nacionalne kulture – način širenja perspektive o politici, ekonomiji, povijesti i nacionalnoj svrsi;
- Široko primjenjiva paradigma koja se koristi u razne svrhe, odnosno za ostvarenje osobnih ciljeva, a proizlazi iz povijesnih iskustava.

Svi elementi u svezi rata usko su povezani. Prema tome, rat koji se vodi zbog, na primjer vjerskih motiva, ima za svrhu i cilj promjenu identiteta stanovništva ili iseljavanje onih koji se ne pokoravaju. Tijekom povijesti postoje brojni primjeri ovakvih ratova, ali i ostalih vrsta o kojima se kasnije raspravlja.

2.2. UZROČNI ASPEKTI RATOVA

O uzrocima rata već se raspravljalo, no u ovome dijelu poglavlja raspravlja se o trima aspektima. Konkretno se misli na rat kao rezultat ljudske naravi, napredak kao inicijator ratnog stanja te političke i socio-ekonomske uzroke rata.

2.2.1. Rat kao rezultat ljudske naravi

O ratu se može raspravljati na niz načina i s nekoliko aspekata. Jedan od njih je svakako i onaj koji razmatra rat kao rezultat ljudske naravi. Ovaj aspekt posebnu pažnju pridaje teoriji agresivnosti uz pomoć koje objašnjava uzroke rata. Pri tome se smatra kako je ova teorija izravan utjecaj na pojedinca i više njih, te ih naginje na oružano djelovanje prema ostalim pojedincima.

Agresija se može pojmiti na nekoliko načina, a u suštini predstavlja djelovanje pojedinca u obrani vlastitih ciljeva, interesa i života. Uzroci agresije su različiti pa ju je vrlo teško objasniti. Njezinu definiranju pristupaju brojni autori, a pri tome je često definiraju kao defanzivnu, reaktivnu agresiju i naziva ju *benigna agresija*, a specijalnu ljudsku sklonost sadizmu, uništavanju i želju za potpunim dominiranjem on naziva *malignom agresijom*. Načelno, defenziva agresija svojstvena je svim živim bićima jer je nužna za opstanak i nestaje kada nestaje i njezin uzrok, dok je destruktivna agresija vrlo okrutna i naziva se malignom, a karakteristična je samo za čovjeka (Gotal, 2007).

Razmatranje rata kao rezultata ljudske naravi u praksi se najvećim djelom istražuje s gledišta psihologije i sociologije. Ta istraživanja javljaju se početkom 20. stoljeća, a u središte zanimanja postavljaju navedene teorije agresivnosti. Napretkom i razvojem ovih istraživanja polako se uvodi aspekt, odnosno pristup razmatranja rata s gledišta dvije škole učenja i to (Gotal, 2007):

- Škola instinktivnosti – koja tvrdi da se čovjek ne može osloboditi svoga instinkta koji mu pripada po vrsti i koji ga determinira izvana;
- Biheviistička škola – čovjeka smatra uvjetovanim svojom socijalnom okolinom.

Važno je istanuti kako obje ove teorije ili škole smatraju da čovjek ima funkciju reprodukcije svojega ponašanja, a pri tome je pod utjecajem okoline, ali i samog razvoja društva. Sukladno tome, on zapravo ne posjeduje vlastiti karakter već mu je on nametnut od okoline i društva kojem pripada.

Sukladno ovome aspektu, uzroci rata su psihološke naravi, a dolaze iz okoline i društva. Njih je teško pratiti i kontrolirati, što ovo područje čini dodatno kompleksnim. Realno, psihološki uzroci rata samo su odgovor ljudske naravi na iritacije ili pobude koje su izazvane direktno ili indirektno. Prema ovoj teoriji, ljudska narav je ta koja čovjeka tjera da se on bori, to jest uključuje u razna zbivanja, neovisno o tome da li je rezultat samog čovjeka ili ostalih uzročnika. Prema tome, u naravi čovjeka je da se, zbog niza motiva, odlučuje na borbu, a sve s zbog interesa, straha i vlastite časti.

2.2.2. Napredak kao inicijator ratnog stanja

Napredak civilizacije i ekonomije, generalno, razmatra se u današnjici kroz analizu ekonomskog rasta i razvoja. Riječ je o vrlo kompleksnom pojmu koji ukazuje kako je stanje suvremenoga društva i ekonomije višestruko drugačije od onog nekadašnjeg. U tom kontekstu ističu se mnoge prednosti koje nastaju uslijed ovakvog napretka, no načelno je moguće govoriti i o nekim negativnim aspektima ili segmentima. Pri tome, važno je istaknuti kako je rat u suvremeno doba ili rat u današnjici po mnogočemu drugačiji od ratova tijekom povijesti, posebice onih u najranijim fazama razvoja civilizacije.

Napretkom civilizacije mijenjaju se motivi, uzroci, tijek i ishodi rata. Nekada su se ratovi uglavnom vodili poradi opstanka, teritorija za život, vjerskih motiva i sličnoga. Današnji motivi su značajno drugačiji, a često se ističu profit, nadmoć i slično. Osim toga, treba istaknuti kako, prema teoriji agresivnosti, čovjek s napretkom postaje sve agresivniji i sve podložniji ratovanju. To implicira uvjerenje kako nas u budućnosti, uslijed očekivanog nastavka napretka, očekuju sve brojniji i razorniji ratovi. Ipak, to se uzima samo kao pretpostavka.

U kontekstu ovoga aspekta svakako treba spomenuti napredak tehnologije, znanja i vještina ljudi. To je, osim pozitivnim učincima, rezultiralo i napretkom u kontekstu

vojnog oružanja i ostalih obilježja rata. Stoga, suvremeno ratovanje temelji se na opsežnijim, heterogenijim i razornijim elementima, a misli se na oružja, aktivnosti, misije i slično. „Oružje koje su posjedovali primitivni ljudi nije moglo biti upotrebljeno za veća masovna uništenja. Nije bilo toliko materijalnih razloga za vođenje rata. Sve su to razlozi koji se povećavaju s razvitkom ljudskom društvu. Proporcionalno raste akumulacija kapitala, oružja se razvijaju, ljudski mozak postaje sposobniji za apstraktno razmišljanje koje je neophodno za organizirano vođenje rata (Gotal, 2007).„

Sukladno tome, može se potvrditi konstatacija u svezi toga da suvremeni napredak civilizacije donosi, pored niza koristi, ozbiljne probleme i prijetnje, a što se daje iščitati i na primjeru ratovanja. O tome što nam budućnost donosi vrlo je teško danas govoriti, no moguće je ukazati na određene pretpostavke, kao što je i istaknuto.

2.2.3. Politički i socio-ekonomski uzroci rata

Smatra se kako su najintenzivniji i najčešći uzroci rata upravo ove prirode, a posebice u posljednjih nekoliko dekada, to jest u novije i suvremeno doba. To se daje potvrditi činjenicom, kao i iskustvom u svezi toga da u svakom ratu dolazi do sukoba interesa političkog, vojnog, koji svoj izvor ima većinom u ekonomiji. Pri tome se posebno misli na distribuciju raznih resursa, industrijski potencijal ili teritorij. Naime, težnja za teritorijem ili teritorijalizam je biološka predispozicija svojstvena svim ljudskim bićima koja smatraju da čovjek mora posjedovati ili tražiti bolji teritorij i mjesto za život (Golot, 2007). Nastavno na navedeno implicira se i problematika promjene identiteta ili njegove obrane.

Iako teritorijalizam u današnjici nema vodeću ulogu u problematici ratovanja, smatra se kako je i dalje prisutan, a to se daje i potvrditi praksom. Danas se ratovi posebice vode zbog prevlasti nad nekim resursima, a sukladno suvremenim trendovima često se u znanosti i javnosti ističe očekivanje o tome da će se neki budući ratovi uglavnom voditi zbog esencijalnih resursa, poput pitke vode.

Nastavno na navedeno, treba istaknuti kako se neke teorije temelje na uvjerenju da se rat može izbjeći ako se odrekemo privatnog vlasništva, a time bi se, prema

njima, gubila i moć kontrole nad nekim teritorijem. „To naravno nije dovoljno, jer ne vode se svi ratovi zbog blagostanja i teritorija. Neki se vode zbog moći, slave, pohlepe i časti, za vlastitu slobodu i religiju. U realnosti ratovi se vode zbog svih tih razloga, u manjoj ili većoj mjeri, i kompleksno su isprepleteni (Golot, 2007).

Ono što se daje s jednostavnošću potvrditi jest činjenica da su ciljevi ili uzroci ratova brojni, a često se i isprepliću. U budućnosti se očekuje i pojava nekih novih, što bi načelno moglo intenzivirati ovu problematiku u budućnosti i donijeti sve više ovakvih zbivanja te popratnih problema.

3. KLASIFIKACIJA RATOVA

U prethodnom poglavlju već je dijelom bilo riječi o nekoj generalnoj klasifikaciji ratova. Ona se primijenjuje u okvirima međunarodnog prava, a koriste je specijalizirane organizacije, vlade i ostali dionici.

S obzirom na kompleksnost ove problematike, kao i vrlo složenu povijest ratovanja te s obzirom na kompleksna obilježja ovih događaja, u znanosti i javnosti koriste se brojne klasifikacije ratova. Njihova podjela vrši se s obzirom na neka temeljna obilježja, motive, teritorij na kojem se vode i slično.

U okviru ovoga poglavlja razmatra se osam klasifikacija ratova. Pri tome se misli na međunarodne i građanske, lokalne, regionalne i svjetske, agresorske i obrambene, vjerske i etničke, hladne, specijalne te carinske i ekonomske ratove. Brojnost ovih vrsta potvrđuje još jednom kompleksnot problematike, a detaljnije o svakog od ovih vrsta slijedi u nastavku poglavlja.

3.1. MEĐUNARODNI I GRAĐANSKI RATOVI

Međunarodni i građanski ratovi predstavljaju klasifikaciju s obzirom na smisao razmatranja. Točnije, međunarodni ratovi razmatraju se u užem smislu, dok je u onom širem moguće govoriti i o građanskim ratovima (Krivokapić, 2013). Pri tome, građanski rat predstavlja rat većih razmjera, koji se vodi unutar neke države, između njezinih građana, poradi brojnih motiva koji mogu biti politički, vjerski i ini. Često se naziva i unutrašnjim ratom jer se vodi unutar granica neke države.

Ova klasifikacija ima posebnu ulogu i značaj za predmetnu problematiku s obzirom da se građanski ratovi u praksi vode od najranijih začetaka razvoja istih. Točnije, oni su dio obilježja prvih organiziranih društvenih zajednica. Neki od najranijih primjera su sljedeći (Krivokapić, 2013):

- Ratovi u antičko doba između vlasničke klase i robova;
- Preko 200 građanskih ratova u razdoblju od 1945. do 2005. godine;
- Domovinski rat se često razmatra kao građanski rat te slično.

Ono što je posebno važno istaknuti jest činjenica, a o tome svjedoče i konkretni primjeri, da su građanski ratovi iznimno nemilosrdni, razorni i agresivni. Upravo će se to nastojati i dočarati te potvrditi u narednom poglavlju ovoga rada.

3.2. KONVENCIONALNI I NEKONVENCIONALNI RATOVI

Sljedeća podjela ratova je ona koja razlikuje konvencionalne i nekonvencionalne ratove. Može se reći da ova podjela ukazuje na napredak ratovanja, to jest na razvoj vrsta tijekom povijesti. Pri tome, konvencionalni ratovi su ratovi koji se vode bez upotrebe specifičnih oružja i oružja za masovno uništenje, dok oni nekonvencionalni sve više obilježavaju suvremene ratove, a vjeruje se da će biti glavno obilježje i onih budućih (Krivokapić, 2013).

Unutar ove klasifikacije moguće je izvesti niz ostalih vrsta ratova, u okviru svake od navedenih skupina. Njihov pregled slijedi u nastavku (Tablica 2.).

Tablica 2. Konvencionalni i nekonvencionalni ratovi

KONVENCIONALNI RATOVI	NEKONVENCIONALNI RATOVI
<ul style="list-style-type: none"> • Frontalni; • Pozicijski; • Rovovski; • Munjeviti; • Minski; • Podmorski; • Morski i ini. 	<ul style="list-style-type: none"> • Gerilski ili partizanski; • Asimetrični; • Ekološki.

Izvor: Izrada autora prema: Krivokapić, B. (2013.) Pojam i klasifikacije ratova. Megatrend Revija. 3/2013. Str. 3.-29.

Prva od ovih podjela temelji se na prevladavajućem načinu vođenja rata, dok sljedeća podjela, to jest klasifikacija nekonvencionalnih ratova biva utemeljena na specifičnim obilježjima. Gerilski ili partizanski rat je način vođenja rata na osnovu iznenadnih udara i brzih povlačenja malih i lako naoružanih, snažnih i lako pokretljivih jedinica. Asimetrični rat je rat je oružani sukob koji podrazumijeva odbijanje načina

borbe koji nameće jedna strana, to jest protivnik. Točnije, u ovome ratovanju primijenjuju se razne metode ili načini ratovanja, a misli se na gerilsko ratovanje, špijunaže, sabotaže i ostalo. U konačnici, ekološki rat je rat koji se vodi na način da se uništava životna sredina društva. To je rat koji donosi ozbiljne ekološke posljedice, ozbiljnije nego inače.

3.3. LOKALNI, REGIONALNI I SVJETSKI RATOVI

Ovi ratovi klasificiraju se s obzirom na teritorij na kojem se vode, odnosno s obzirom na strane koje uključuju. U međunarodnom oružanom sukobu moraju sudjelovati najmanje dvije sukobljene strane, no u konačnici granicu sudionika određuje broj integriranih država. Definicije i primjeri ovih ratova daju se u nastavku (Tablica 3.).

Tablica 3. Lokalni, regionalni i svjetski ratovi

LOKALNI RAT	REGIONALNI RAT	SVJETSKI RAT
<ul style="list-style-type: none"> Lokalni rat vodi se između samo dvije ili nekoliko država. Ograničen je prema prostoru i oružanju, no ne i prema sredstvima. 	<ul style="list-style-type: none"> Regionalni rat vodi se između nekoliko država, a uključuje zapravo čitavu regiju, često i kontinent. 	<ul style="list-style-type: none"> Ratovi koji se vode sa svih ili većine kontinenata.
<ul style="list-style-type: none"> Smatra se da su, izuzev dva svjetska rata, zapravo svi ratovi, koji su vođeni kroz povijest, ovoga karaktera. 	<ul style="list-style-type: none"> Tridesetogodišnji rat (1618.-1648.); Napoleonovi ratovi i slično. 	<ul style="list-style-type: none"> Prvi svjetski rat; Drugi svjetski rat.

Izvor: Izrada autora prema: Enciklopedija (2018.) Svjetski ratovi. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=59137> (22.07.2018.).

Vidljivo je da je razgraničenje vrste rata prema ovoj podjeli prilično otežano. To jest, neki rat se istovremeno može smatrati i lokalnim i regionalnim. Detaljnije o nekim konkretnim primjerima ratova, a misli se na Prvi i Drugi svjetski rat, kao vodeće ratove u povijesti civilizacije, raspravlja se u narednom poglavlju rada.

3.4. AGRESORSKI I OBRAMBENI RATOVI

Ova podjela ratova ima korijene u međunarodnom pravu. Zapravo, sve vrste ratova obrađuju se u okviru istoga, no razlikovanje ove dvije vrste ratova temelji se na njihovom odnosu spram osnovnih odredbi, prava i ostalih elemenata međunarodnog prava. Sukladno tome, agresorski rat je rat koji je kontradiktoran istome, dok se obrambeni rat naziva i oslobodilačkim, a predstavlja suštu suprotnost agresorskom ratu (Krivokapić, 2013). Točnije rečeno, obrambeni ili oslobodilački rat vodi se s ciljem obrane temeljnih prava i sloboda od strane nekog protivnika.

Primjeri ovih ratova tijekom povijesti bili su brojni, a u oslobodilačke ratove ubrajaju se i oni koji se odnose na oružane otpore nekih naroda protiv nametnute kolonijalne i neke druge dominacije. Česti su primjeru potpore tim narodima, od strane nekih nezavisnih država i naroda.

Često se ovi ratovi razmatraju i kao ofanzivni te defanzivni ratovi, no načelno nije riječ o istim vrstama. Važno je pri tome istaknuti kako se ova podjela ne provodi na temelju toga tko je napadač, već na osnovu načina na koji protivnik vodi svoju vojnu operaciju ili misiju. Točnije, razmatra se da li je riječ o ofanzivnom ili defanzivnom djelovanju.

3.5. OGRANIČENI RAT, RAT S OGRANIČENIM CILJEM I TOTALNI RAT

Ovo je tek još jedna u nizu od mogućih podjela, odnosno vrsta ratova. Već iz samoga naziva daje se zaključiti o čemu je riječ, no detaljnije razmatranje ovih triju vrsta daje se u nastavku (Tablica 4.).

Tablica 4. Ograničeni rat, rat s ograničenim ciljem i totalni rat

OGRANIČENI RAT	RAT S OGRANIČENIM CILJEM	TOTALNI RAT
<ul style="list-style-type: none"> • Oružani sukob kod kojeg oružane snage poštuju postavljena ograničenja, u smislu posebnih ograničenja izvan okvira međunarodnog prava (npr. prostor, vrste oružja, angažirane snage, ciljevi i slično). 	<ul style="list-style-type: none"> • Predstavlja oružani sukob koji se vodi samo do one razine do koje se ne dostignu konkretni, odnosno željeni ciljevi zbog kojih dolazi do rata. 	<ul style="list-style-type: none"> • Najčešće je riječ o ratu čiji je konačni cilj uništenje protivnika. On se vodi na načelima ratnog prava, no bez ikakvih ograničenja u prostoru, vremenu, oružju i sličnome.

Izvor: Izrada autora prema: Galović, M. (1999.) Rat, politika i nacija. Politička misao. Vol. XXXVI. Br. 4. Str. 66.-78.

Kao i na nekim drugim primjerima, vidljivo je kako je vrlo teško razgraničiti neki rat, u smislu kojoj od ovih vrsta pripada. Naime, rat s ograničenim ciljem često može biti percipiran kao ograničeni rat, no evidentno je kako to nije sasvim točno. Naime, rat s ograničenim ciljem zapravo u praksi može biti totalni rat, koji se zasniva na nepostojanju ograničenja, izuzev ograničenja koje se odnosi na nastavak rata nakon realizacije željenog cilja.

3.6. OSTALE I SPECIFIČNE VRSTE RATOVA

Kada se govori o vrstama ili klasifikacijama ratova, vidljivo je kako je o tome moguće raspravljati na vrlo opsežan i heterogen način. Razlog tome jest kompleksnost ove problematike, što je u prethodnom tekstu već i istaknuto, a kao takvo i potvrđeno.

Jedna od mogućih podjela ratova, koja se često ističe specifičnom klasifikacijom istih, je ona koja razlikuje pravedne i nepravedne ratove. Naime, često se postavlja pitanje o tome da li neki rat uopće može biti pravedan. Točnije, uzmu li se obilježja ovih zbivanja ili događaja u obzir, jasno je kako se niti jedan rat, sukladno temeljnim ljudskim etičkim i moralnim načelima, ne može sagledati kao pravedan. Vjeruje se kako je uvijek barem jedna strana u onom negativnom kontekstu, odnosno ističe se nepravednošću u smislu ljudskih sloboda i prava. Čak i kada je riječ o, na primjer oslobodilačkom ratu, u kojem se neka nacija ili narod bore za obranu svojih prava i sloboda, ponovno je moguće govoriti kako je riječ o nepravednom ratu. Pri tome, on je nepravedan jer je nepravedno nametnuta neka sila tom narodu, odnosno na nepravedan način su im oduzete neke vrijednosti i slobode, što ih naginje na ovakvo djelovanje, a rezultira gubitcima, žrtvama i ostalim posljedicama.

S druge strane, o pravednom ili nepravednom ratu moguće je govoriti s gledišta poštivanja međunarodnog i ratnog prava. Pri tome, onaj rat koji se vodi u skladu s njime može se istaknuti kao pravedan te suprotno.

O ovoj se problematici počinje raspravljati još u vrijeme Rima i Grčke, pa se stoga ove vrste ratova uzimaju i kao neke od najstarijih. U to vrijeme pravedan rat podrazumijevao je onaj rat koji se vodi na osnovu pravednih motiva, odnosno čiji su uzroci pravedni, ali i rat koji se vodi na takav način. Različiti autori na različite načine pristupaju identificiranju ovih vrsta, pa se o njima može raspravljati na niz načina. Upravo zbog toga, svrstavaju se u specifične vrste ratova.

Jedna od najjednostavnijih podjela ratova je i ona koja razlikuje kopneni, pomorski ili zračni rat. U kontekstu ove klasifikacije nema puno dileme. Riječ je o ratu koji se vodi u određenom okruženju. Točnije, kopneni ratovi vode se na kopnu, pomorski na moru, a zračni u zraku. Ono što je važno istaknuti da je moguće govoriti i o kombiniranom ratu, koji implicira dvije ili više vrsta unutar ove klasifikacije.

Kako bi se zaokružila problematika vrsti ili klasifikacija ratova, smatra se korisnim istaknuti još nekoliko specifičnih vrsta ili podjela. Njihov pregled slijedi u nastavku (Tablica 5.).

Tablica 5. Specifične vrste ratova

VRSTE RATOVA ILI KLASIFIKACIJA	OBILJEŽJA	PRIMJERI
Vjerski i etnički rat	<ul style="list-style-type: none"> • Vjerski rat – pokretač je vjerska netrpeljivost, vjerska zatucanost ili mržnja; • Etnički rat – sukob između etničkih grupa, uslijed etničke netrpeljivosti. 	Primjer ovakvog rata može se uzeti i na području bivše Jugoslavije (pravoslavci, katolici i muslimani).
Hladni rat	<ul style="list-style-type: none"> • Stanje u odnosima između dvije ili više država kod kojih se ističe iznimno neprijateljstvo uslijed političkih, ekonomskih i inih neslaganja. 	Na primjer rimsko-perzijski ratovi, Hladni rat Zapada i Istoka, odnosno SAD-a i SSSR-a i slični.
Specijalni rat	<ul style="list-style-type: none"> • Skup organiziranih, dobro pripremljenih i usklađenih akcija, mjera i postupaka političke, ekonomske, psihološke i ine prirode, koji se vode protiv neke države ili više njih uslijed težnje za realizacijom nekog cilja. 	Na primjer informacijski ratovi, medijski ratovi i slično.
Carinski i ekonomski rat	<ul style="list-style-type: none"> • Carinski rat – rat između država uslijed nametanja carina na neke robe s namjerom izazivanja ekonomskih šteta; • Ekonomski rat – širi pojam od prethodnog. 	Pileći rat – EEZ i SAD.

Izvor: Izrada autora prema: Hrvatsko obrambeno štivo (2015.) Oblici rata. Dostupno na: <https://hrvatskoobrambenostivo.com/wp-content/uploads/2015/07/oblici-ratovanja.pdf> (22.07.2018.).

Ovim se klasifikacijama predmetna problematika zaokružuje. Točnije potvrđuje se kako u praksi i tijekom povijesti dolazi do pojave sve većeg broja, a time i vrsta ratova. To ukazuje na urgentnu situaciju u globalnom društvu te na niz problema s kojima se isto susreće. Rat je odraz raznih oblika netrpeljivosti, mržnje, ugnjetavanja i sličnih negativnih konotacija. Neovisno o tome koji je rat posrijedi, smatra se da je svaki rat krajnje nepoželjno stanje i time se smatra nepravednim. Posebice uzme li se u obzir kako on djeluje u krajnjoj mjeri negativno na stanovništvo, ne samo ono koje izravno ratuje, već i na svo ostalo stanovništvo koje biva njime pogođeno. Pri tome u obzir treba uzeti žene i djecu, starije osobe i ostale skupine društva koje stradaju, u bilo kojem smislu, a smatraju se potpuno nedužnima. Također, treba istaknuti kako rat na stanovništvo djeluje na način da im narušava mir, prava i slobodu, te i nakon njegova okončanja umanjuje kvalitetu života te mogućnost razvoja i napretka u bilo kojem smislu.

4. POZNATI SVJETSKI RATOWI I NJIHOVE POSLJEDICE

U prethodnim poglavljima razrađena je teorijska osnova u svezi ratova, njihove klasifikacije, uzroka ili motiva. Time je ujedno obrađena problematika utjecaja na stanovništvo, ali i ostale aspekte, poput životnih uvjeta.

Za cjelovitu obradu predmetne problematike smatra se korisnim osvrnuti se i na neke od poznatijih ratova u svijetu, ali i na nacionalnom teritoriju Republike Hrvatske. Time se rad zaokružuje u smislenu cjelinu, a središnja tema obrađuje se na sveobuhvatan i kvalitetan način.

U okviru predmetnog poglavlja analiziraju se Prvi i Drugi svjetski rat, kao najpoznatiji ratovi u povijesti čovječanstva. Osim njega, istražuje se Domovinski rat koji je vodeći u kontekstu hrvatske povijesti, kao i rat u Siriji koji potresa društvo već neko vrijeme, a to čini i danas.

4.1. PRVI SVJETSKI RAT

Prvi i Drugi svjetski ratovi višestruko su obilježili povijest civilizacije, a u današnjici se često raspravlja o njima, kada je riječ o raznim temama i istraživanjima. Prvi svjetski rat predstavljao je oružani sukob između država članica Antante (Velika Britanija, Francuska i Rusko Carstvo) i njihovih saveznika (Srbija, Crna Gora, Rumunjska, Grčka, Japan, Sjedinjene Američke Države i niz manjih zemalja) s jedne strane te dviju država članica Trojnoga Saveza (Njemačko Carstvo i Austro-Ugarska Monarhija) i njihovih saveznika (Osmansko Carstvo i Bugarska), koje su s druge strane stvorile Centralne sile (Povijest, 2007). Status Italije važno je posebno obraditi. Naime, ona je bila članica Trojnoga Saveza, ali se 1914. proglasila neutralnom te kasnije pristupa Antanti.

Ovaj rat s razlogom nosi epitet i naziv svjetskog rata, s obzirom da je u njemu sudjelovalo 36 država od ukupno njih 54, a vodio se na teritoriju 14 država. Brojke potvrđuju kako je u njemu sudjelovalo preko 70 milijuna ljudi, od kojih je oko 10 milijuna poginulo, a 21 milijun bilo ranjeno. Osim ljudskih žrtava, on je donio ozbiljne

materijalne gubitke, uzrokovao ekološke štete i slično. Po naravi, ovaj rat, osim što je bio svjetski, bio je i pozicijski ili rovovski rat, a većina poginulih i ranjenih bili su vojnici (Povijest, 2007).

Tijekom povijesti i istraživanja ratova, vrlo često je teško odagnati konkretne i jedinstvene uzroke ovih zbivanja. Kada je riječ o ovome ratu, ističe se kako je vodeći uzrok bila borba između francusko-britanskog i njemačkog kapitala za podjelu ekonomski važnih područja i osvajanje međunarodnih tržišta. Tome svakako treba pridodati i težnju za prevlasti svjetskim razmjerima (Povijest, 2007). Smatra se kako je ispravno tvrditi da su primarni uzroci ovoga rata ekonomske prirode, no moguće je ukazati i na one političke.

Usljed istoga, već u začecima rata dolazi do podjele svijeta na interesne sfere kroz političke i vojne saveze. Netrpeljivost između protivljenih snaga bila je iznimna, a tijekom rata samo se pooštravala. Neka ključna događanja i procesi koji su obilježili ovaj rat i odredili njegov tijek razmatraju se kroz sljedeće (Kursar, 2014):

- Utrka u naoružanju između europskih država bila je potaknuta unutarnjo-političkim interesima svake od njih;
- Izazivane su brojne krize do 1914. godine, koje su rješavane neučinkovitim diplomatskim putem;
- U cijeloj Europi vojna doktrina predviđala je kratkotrajne borbe u trajanju od nekoliko mjeseci, no to se nije pokazalo točnim;
- Političke, vojne i ekonomske elite europskih velesila nisu shvaćale ozbiljnost međunarodne krize, koja je svijet dovela u katastrofalno stanje, a čije su se posljedice osjećale godinama nakon okončanja rata;
- Unutar ovoga rata dolazi do rata između Austro-Ugarske i Srbije, uslijed atentata u Sarajevu, kojeg je 28. lipnja 1914. izvršio član "Mlade Bosne" Gavrilo Princip, ubivši pritom austro-ugarskog prijestolonasljednika nadvojvodu Franju Ferdinanda i njegovu suprugu Sofiju;
- nakon ultimatumu Austro-Ugarske Srbiji, koji je uglavnom prihvaćen, dolazi do objave rata od strane Austro-Ugarske, a takvu praksu slijedila je i Njemačka prema Rusiji te Francuskoj;

- Velika Britanija je 4. kolovoza objavila rat Njemačkoj budući da su njemačke postrojbe pogazile neutralnost i suverenitet Belgije, dok se Crna Gora pridružila 5. kolovoza Srbiji objavom rata Austro-Ugarskoj Monarhiji, koja je isti dan objavila rat Rusiji.

Vidljivo je kako su se tijekom prvih godina rata mnoge države svijeta našle u zaraćenim odnosima, što je potvrdilo ozbiljnost i širinu ovoga rata. Ovaj globalni oružani sukob imao je dinamičan i intenzivan tijek, a njegove posljedice osjećale su se i stoljeće nakon okončanja.

Tijekom rata, Antanta je imala izrazitu nadmoć nad protivnicima, uslijed uvježbanosti i opremljenosti njemačke vojske. Ipak, na morskoj strani, nadmoć je imala britanska mornarica, što je protivničke strane dovelo u nezavidan položaj. U ovome radu sudjelovao je enorman dio stanovništva spomenutih zemalja, kao i nekih drugih, a što je dovele naposljetku do značajno većih gubitaka, nego što je bio primjer na prethodnim ratovima u svijetu. Naime, ratni naponi u svim su zemljama doveli do većeg ili manjeg angažmana cjelokupnoga društva. Ratna promidžba bila je iznimna, a također dolazi i do uvođenja radne obveze i obaveznih materijalnih davanja stanovništva (Dnevnik, 2014). Danas se ovaj rat sagleda kao izvorište totalitarizma.

4.2. DRUGI SVJETSKI RAT

Osim Prvog svjetskog rata, svakako treba spomenuti i pobliže istražiti i Drugi svjetski rat. Drugi svjetski rat, nedvojbeno kao i prethodni, spada u svjetske i totalne ratove. Riječ je o najvećem ratu u ljudskoj povijesti koji je rezultirao nebrojenim milijunima vojnih i civilnih žrtava, a zahvatio je veće geografsko područje nego bilo koji drugi sukob u povijesti (Blažina, 2018).

Ovaj rat službeno je trajao od 1. rujna 1939. do 2. rujna 1945. godine i međunarodni je sukob koji je izbio 21 godinu nakon Prvog svjetskog rata (Dnevnik, 2015). Važno je naglasiti kako je za sobom, osim promjene svjetske političke igre, ostavio mnoge tragične brojke i smrti nedužnih civila. O njemu su pisane mnoge knjige i snimani brojni filmovi.

Ovaj vojni sukob vodio se između članica sila Osovine, odnosno Trojnoga pakta (Njemačke, Italije i Japana) te njima pridruženih saveznika (Mađarske, Rumunjske, Bugarske, Finske, Srbije, NDH i drugih) i Saveznika (SSSR-a, SAD-a, Velike Britanije i Francuske) te zemalja koje su im se pridružile (Kanade, Australije, zemalja Latinske Amerike i drugih). U njemu je sudjelovala čak 61 od ukupno 67 svjetskih država, a sam rat vodio se na teritoriju čak 40 država (Enciklopedija, 2018).

Glavni uzrok rata bilo je nezadovoljstvo pojedinih država (Njemačka, Italija, Japan i ostale) međunarodnim poretom uspostavljenim nakon Prvog svjetskog rata, a posebno je bila nezadovoljna Njemačka, jer je izgubila sve kolonije u korist Velike Britanije, Francuske, Japana i Južnoafričkoga Saveza. Osim toga, ona je morala pristati na plaćanje velikih reparacija, a uslijed značajnih financijskih gubitaka ona se u to vrijeme nalazi u ozbiljnom financijskom slomu te je pogađa visoka inflacija.

Godine 1933. u Njemačkoj na vlast dolazi ratoborna i revizionistička Nationalsocijalistička njemačka radnička partija (*Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei*, akronim NSDAP) pod vodstvom Adolfa Hitlera. Odmah po preuzimanju vlasti ona započinje s pripremama za rat, a uslijed nezadovoljstva vodećih partnera Njemačke, dolazi do osnivanja savezništva između Njemačke i Italije (osovina Berlin–Rim), Njemačke i Japana (Antikominternski pakt) te 1940. između Njemačke, Italije i Japana (Trojni pakt). Kao povod za izbijanje ovoga rata Njemačka je iskoristila spor s Poljskom oko Gdańska i obalnoga pojasa (Enciklopedija, 2018). Godine 1939. ona započinje ratne operacije protiv Poljske, a što je rezultiralo munjevitim sukobom.

Vodeći katalizator, pored navedenoga, bila je i Velika ekonomska kriza u SAD-u koja se javlja i prije ovoga sukoba, odnosno 1929. godine. U to vrijeme dolazi do globalnog rasta nezaposlenosti i siromaštva, a ovim trendovima pogođene su gotovo sve države svijeta. Posljedično, u japanskim vladajućim krugovima razvio se militarizam, točnije uvjerenje o tome da je prosperitet u Japanu jedino moguće osigurati na račun susjednih država, to jest europskih kolonijalnih posjeda. Prema tome, dvije godine nakon spomenute krize, Japan vrši invaziju na kinesku pokrajinu Mandžuriju, a često se ovo uzima kao događaj koji je označio početak predmetnog rata (Vojna povijest, 2018).

Ono što je sa sigurnošću moguće tvrditi jest da se ovaj rat vodio na nekoliko fronti. Zapadni front odnosio se na napad Njemačke na Francusku, kao i prijetnju Velikoj Britaniji. Istočni je pak bio obilježen oružanim sukobima za osvajanje SSSR-a. Važno je istaknuti kako se i na području Jugoslavije, u to vrijeme, vodio gerilski rat, sve do dolaska ruskih trupa u Srbiju (Vojna povijest, 2018).

Saveznici su tijekom rata došli do zaključka kako je rat moguće dobiti jedino direktnim udarom na Njemačku, a time krajem 1944. godine dolazi do invazije, odnosno iskrcavanja savezničkih snaga u Normandiju, gdje su ih čekali Nijemci. Ovaj događaj poznat je i pod nazivom „Dan D“. U napadu je sudjelovalo 39 savezničkih divizija, oko 12000 aviona, 4500 tenkova, 5000 brodova i oko 4000 drugih pomorskih transportnih sredstava. Nakon nešto više od mjesec dana borbe, Njemačke snage bivaju uništene.

Nakon ovog događaja, uslijedio je sljedeći pohod Saveznika. Točnije, odlučuju se na rizičan plan u Nizozemskoj, prema kojem su poduzeli enorman zračni napad. Krajem ožujka 1945. godine američke trupe su osvojile mali pacifički otok, a u lipnju se još oštrije približavaju Japanu, nakon iskrcavanja na Okinavi, gdje Japanci doživljavaju ozbiljne gubitke. U ovome razdoblju na Japan Amerika baca dvije atomske bombe, što je jedan od najstrašnijih događaja u povijesti ratovanja. Rezultat je bila predaja Japana bez ikakvih uvjeta. Ovaj rat u Europi završava sovjetskim osvajanjem Berlina i predajom Njemačke 8. svibnja 1945. godine, a, kao što je i istaknuto, u Japanu je okončan nakon bacanja atomskih bombi na Hirošimu i Nagasaki (Vojna povijest, 2018).

Ovaj totalni rat vodio se sa svim mogućim materijalnim sredstvima i velikom ljudskom snagom, na cijelom teritoriju protivnika i protiv vojnih, ljudskih i materijalnih potencijala. Riječ je o neograničenom ratu koji je poštivao jedino ratno pravo, a sve ostalo bilo je izvan kontrole. Ovaj rat od ostalih u povijesti ratovanja odudara po zahvaćenom teritoriju i visokom stupnju industrijalizacije zaraćenih zemalja, što je dovelo do uništavanja neviđenih razmjera.

Među brojnim obilježjima treba istaknuti (Dnevnik, 2015):

- Napade iz zraka daleko iza protivničkih bojnih linija;

- Primjenu kolektivnog kažnjavanja;
- Blokade opskrbe čitavih gradova;
- Primjenu strategije spaljene zemlje (uništavanje resursa kako ne bi pali u protivničke ruke);
- Masovno iskorištavanje zarobljenika kao radne snage i druge pojave koje su dovele do masovnog stradanja vojnog i civilnog stanovništva.

Ovaj rat izvrstan je primjer rata u kojem posebice stradava civilno stanovništvo. Naime, tijekom njegova provođenja znatno više je stradalo civilnog stanovništva, od onog vojnog, a pored toga i buduće generacije bivaju pogođene iznimnim posljedicama u vidu umanjenja kvalitete životnih uvjeta, uništenja resursa i smanjenja mogućnosti napretka. Mnogi civili poginuli su kao kolateralne žrtve ratnih operacija, ali broj onih čija je smrt rezultat svjesne odluke političkih ili vojnih osoba još je veći (Dnevnik, 2015). Civili su umirali i bivali ozlijeđeni bombardiranjima, kao radna snaga u logorima, uslijed istrebljivanja zbog rasne ili nacionalne pripadnosti, prilikom deportacije te od gladi i bolesti nastalih zbog raspada infrastrukture. Stoga je ispravno tvrditi kako je ovaj rat imao nekoliko motiva, a time se s razlogom ubraja i u razne vrste ratova.

S druge strane, poginuli vojnici bili su gotovo isključivo muškarci, prosječne dobi od 23 godine. Mnogi od njih jednostavno su nestali tijekom vojnih operacija ili nakon pada u zarobljeništvo. Razdoblje nakon rata bilo je znatno različito od predratnog, a oporavak je uslijedio dugo nakon okončanja ovoga zbivanja.

4.3. DOMOVINSKI RAT

O domovinskom ratu vode se razne rasprave na teritoriju Hrvatske. Ono što je sigurno jest činjenica da je ovo razdoblje uvelike označilo hrvatsku povijest, ali i društvo. Rat koji se vodio na hrvatskom teritoriju bio je isključivo obrambenog karaktera, a to potvrđuju i dokazi koji svjedoče o namjeri i aktivnostima prema osamostaljenju i neovisnosti. Često se ističe kako je riječ o vrlo razornom ratu koji je donio brojne gubitke i žrtve, ali je istovremeno Hrvatskoj donio i veličanstveni uspjeh. Naime, petogodišnje bitke hrvatskom narodu u konačnici su donijele slobodu kakvu uživamo danas.

U znanosti i javnosti uzima se nekoliko kriterija koji označavaju početak ovoga rata. Jedan od njih je svakako velikosrpska pobuna koja se javlja u ljeto 1990. godine (Vučković, 2018). Ova revolucija pokrenuta je u Kninu, a često se sam događaj naziva pobunom zbog toga što se nije primjenivalo oružje tijekom ovoga događaja. Prvi konkretan sukob javlja se 01. ožujka 1991. godine napadom na policijsku postaju u Pakracu (Vučković, 2018).

Spomenuti događaj podrazumijevao je prvo otvoreni oružani sukob hrvatskih regularnih snaga sa srpskim pobunjenicima. „Političke razloge inicijative za pripajanje mjesta s većinskim srpskim stanovništvom općini Pakrac potvrdio je početkom veljače 1991. i čelnik zapadnoslavonskog SDS-a, predsjednik Regionalnog odbora SDS za Slavoniju i Baranju Veljko Džakula. Sljedeći korak su napravili dužnosnici Skupštine Općine Pakrac, u kojoj su uglavnom bili Srbi (Vučković, 2018).“ Rezultat zbivanja bilo je skidanje hrvatskih zastava s općinske zgrade i postavljanje onih četničkih. Upravo zbog toga, ističe se kako su razlozi ovoga rata uglavnom političke i vjerske prirode pa je isti moguće klasificirati na niz načina, a najispravnijim se smatra tvrditi da je riječ o etničkom ratu.

Nakon istaknutog događaja uslijedile su reakcije obaju strana, a uskoro dolazi i do uključenja Jugoslavenske narodne armije (JNA). Često se početak rata definira terminom „Krvavi Uskrs“ jer se vjeruje kako je isti započeo u punome smislu na taj dan.

Ističe se česko kako je rat u bivšoj Jugoslaviji bio neizbježan zbog unitarističkih velikosrpskih elemenata, ne poštivanja Ustava SFRJ, kao ni demokratskih promjena krajem 80-ih godina prošloga stoljeća. U ovome sukobu Hrvatska se suočavala s problemom ratne tehnike i sredstava obrane, slabog naoružanja i lošeg stanja policije. Oružje je uglavnom bilo lovačko i sportsko, a ljudski kadar nedovoljno osposobljen (Andrija Hebrang, 2018).

Ovaj rat načelno se odvijao kroz nekoliko bojišta, a njihovom se analizom obrađuje i sam tijek rata. Konkretno se misli na (Andrija Hebrang, 2018):

- Rat za vojarne – započeo je u ljeto 1991. godine, kada dolazi i do napada JNA na Sloveniju pri čemu se javljaju spontani napadi građana na vojarne i oklopna vozila. Krajem ljeta, srpski vojni potencijal, koji je bio prilično razvijen, krenuo je u osvajanje Hrvatske (Vukovarska bitka), a početkom rujna jača i Hrvatska obrana. Prvi vojni objekt bilo je sisačko vojno skladište Barutana, koji je osvojen od strane Hrvatske. Uslijedila je predaja vojarni u Pločama, Perušiću, Gospiću, kao i vojno skladište na Selskoj cesti u Zagrebu i Sopnica kraj Sesveta te karaule Podravske Sesvete, Terezino Polje, Novi Gradec, Šoderica, karaula kraj Koprivnice i dvije kraj Đurđevca. U narednim razdobljima Hrvatska je nastavila s osvajanjem vojarni na hrvatskom teritoriju te je do kraja rujna zauzela niz vojnih objekata. Ovaj rat završen je 7. listopada kada je Hrvatska vojska osvojila vojarnu u Samoboru, te skladište oružja TO i vojarnu u Velikoj Buni kraj Velike Gorice;
- Vukovarska bitka - 2. svibnja 1991. srpske četničke postrojbe su ubojstvom i masakriranjem dvanaestorice hrvatskih policajaca u Borovu Selu započele oružanu agresiju Srbije na područje vukovarske općine. Krajem ljeta Vukovar okružuju srpske vojne snage, a grad je branilo 700 – 800 pripadnika ZNG-a i policije te oko 1 000 dragovoljaca. Svi oni bili su vrlo skromno naoružani, a Vukovar je bio izložen danonoćnom topničkom razaranju i bombardiranju iz zrakoplova, pokušajima proboja u grad te ostalim radnjama koje su dovele do toga da biva potpuno razrušen i opustošen. U konačnici, u ovoj je bitci srpska vojska materijalno, politički i psihološki bitno oslabljena, a Vukovar postaje simbolom hrvatskog otpora srpskoj agresiji;
- Istočnoslavonsko bojište – srpska agresija započinje također u svibnju 1991. godine u Borovu selu. Nakon ozbiljnih sukoba, sredinom svibnja 1992. UNPRO-FOR (sektor Istok) je preuzeo odgovornost u okupiranom dijelu istočne Slavonije, što je postupno zaustavilo veće ratne sukobe;
- Posavsko bojište – otvara se u ljeto iste godine, no ozbiljnije oružane akcije počinju u travnju 1992. godine. Posebne gubitke doživio je Slavonski Brod, no ni ostali gradovi nisu bili sačuvani od gubitaka i žrtava;
- Zapadnoslavonsko bojište - obuhvaćalo je područje općina Novska, Nova Gradiška, Pakrac, Grubišno Polje i Daruvar, a djelomice i općina Virovitica, Slatina, Orahovica i Požega. Prema velikosrpskim planovima to je područje

trebalo biti sjeverozapadni dio velike Srbije. Prvi četnički pucnji zabilježeni su listopada 1990. u Slatini. Na ovome bojištu odvija se i napad na Pakrac, a prvi četnički masovni pokolj nad 24 osobe izvršen je u Četekovcu. HV je u listopadu 1991. godine pojačana oružjem iz osvojenih vojarna, pokrenula veliku ofenzivu za oslobađanje zapadne Slavonije. Do prve polovice studenoga oslobođena je cijela grubišnopoljska općina;

- Banovinsko bojište - obuhvaćalo je općine Dvor na Uni, Glinu, Petrinju, Hrvatsku Kostajnicu i Sisak;
- Kordunsko bojište - obuhvaćalo je područje općina Slunj, Ogulin, Vrginmost, Vojnić, Duga Resa i Karlovac;
- Ličko bojište koje je napadnuto u jesen 1990., odnosno tijekom 1991. godine, a obranjeno početkom 1992. godine;
- Sjevernodalmatinsko bojište – obuhvaćalo je zadarsko, šibensko i splitsko područje sa zaleđem i otocima. Jedan od glavnih velikosrpskih geostrateških ciljeva izlazak je na Jadransko more, pa su sve srpske ratne akcije u dalmatinskom zaleđu svoju konačnicu trebale imati u osvajanju jadranske obale;
- Južnodalmatinsko bojište obuhvaćalo je područja općine Ploče, Metković i Dubrovnik;
- Obrana Jadrana – usporedno s ratom za vojarne na kopnu te akcijama na Sjevernodalmatinskom i Južnodalmatinskom bojištu odvijale su se i akcije osvajanja pomorskih baza JRM i bitnica obalnog topništva. Izvršeno je nekoliko bombardiranja obalnih gradova te su nanesene ozbiljne štete i gubici.

Vidljivo je kako je ovaj rat zahvatio čitav teritorij Hrvatske, a kako je pokretač istoga bila Srbija. U ovome se ratu Hrvatska javlja kao obrambena sila, a značajan dio uspjeha treba zahvaliti pomoći koju je u to vrijeme primila, što je istaknuto i analizom predmentih bojišta. Kao i ostali ratovi, ovaj rat je Hrvatskoj donio ozbiljne gubitke, što je onemogućilo daljnji ekonomski i ini naredak, a posljedice se u nekim područjima osjećaju i danas. Dio statistike iz tog vremena daje se u nastavku (Tablica 6.).

Tablica 6. Ratne štete u Hrvatskoj – Domovinski rat

Ratne štete u Hrvatskoj*	mil \$
Ljudski gubici (poginuli i invalidi)	11 980
Gubici zbog miniranja	733
Stambeni fond	3 913
Komunalna infrastruktura	667
Oprema građana	513
Javna poduzeća	2 533
JANAF	200
Oteta imovina	1 600
Gospodarstvo	3 020
Zdravstvo	513
Prosvjeta i šport	193
Spomenici kulture	373
Troškovi rata kroz proračun	3 333
Ukupno	29 571

Izvor: Andrija Hebrang (2018.) *Domovinski rat*. Dostupno na: http://www.andrija-hebrang.com/domovinski_rat.htm (23.07.2018.).

Ovime se potvrđuje i dočarava samo dio razornosti koje je ovaj rat uzrokovao. Također, moguće je konstatirati da, unatoč konačnom ishodu ovoga rata, svaki rat donosi samo gubitke. Najčešće je riječ o nedužnim žrtvama, pa čak i onim subjektima stanovništva koji nisu ni u kojem smislu integrirani u ova zbivanja. To se potvrđuje postojećom netrpeljivosti među narodima koja postoji i danas, u Hrvatskoj i ostalim zemljama bivše Jugoslavije, a nažalost prenosi se i na nadolazeće generacije.

4.4. RAT U SIRIJI

Posljednji na popisu ratova u okviru ove analize i istraživanja je tekući rat u Siriji. Riječ je o građanskom ratu koji se vodi od 2011. godine na ovome teritoriju, a traje i danas, te nosi sve više žrtava za sobom. O ovome ratu izvještavaju mediji diljem svijeta, a svakodnevno se objavljuju novi zastrašujući podaci o stanju na tom teritoriju, žrtvama, iseljenicima i ostalome. Iako je riječ o građanskom ratu koji se vodi na užem geografskom području, može se zaključiti kako on ima međunarodne učinke, to jest posljedice, a jedna od potvrdi je i izbjeglička kriza koja potresa svijet posljednjih 2-3 godine (Slika 2.).

Slika 1. Bojište Sirija

Izvor: Lukač, M. (2015.) *Objašnjenej rata u Siriji za sve koji žele znati*. Dostupno na: <https://hr.sott.net/article/751-Objasnjenje-rata-u-Siriji-za-sve-koji-zele-znati> (23.07.2018.).

Ovaj oružani sukob vodi se između predsjednika Bašara al-Asada i džihadističkih pobunjenika, a cilj je smijeniti vladajuću stranku. Riječ je o političkim motivima, a nadahnut je arapskim proljećem, odnosno prosvjedima opozicije (Lukač, 2015). Sirijske nakane da uguše ovaj ustanak u to vrijeme dovele su do eskalacije nasilja, odnosno rata koji traje i danas.

Osim građanskog rata, danas je moguće govoriti i o erilskom ratu, a njegovu daljnjem tijeku doprinijele su regionalne sile Saudijska Arabija, Izrael, Turska i Iran koje vode borbu za stjecanje interesa u regiji. Svoje aktivnosti poduzele su i američke sile koje su napale Irak.

Ovaj rat stvara prostor i za raspravu o vojnom kriminalu te terorizmu pa se smatra ispravnim sagledati ga i kao moderan ili suvremeni rat. Sve terorističke skupine koje

su umiješane, a misli se na Slobodnu sirijsku vojsku, Al Nusru i ISIL, dobivaju financijsku i inu pomoć od Saudijske Arabije, Turske, Katara, SAD-a, Velike Britanije i Francuske. S druge strane Bašar al-Asad prima pomoć od Rusije, Irana i Kine (Lukač, 2015).

Neke od posljedica ovoga rata, koje se javljaju i danas, a očekuju se i u budućnosti su sljedeće (Starmo, 2014):

- Oko 5,5 milijuna djece pogođeno je ratom;
- Brojne su žene u zatvorima silovane ili korištene kao živi štit;
- Oko tri milijuna izbjeglih Sirijaca ne prima dovoljnu humanitarnu pomoć;
- Uništeno je 40% bolnica, a drugih 20% ne funkcionira;
- BDP je pao za 45%, a sirijska nacionalna valuta izgubila je 80% svoje vrijednosti;
- Materijalna šteta nanесena ratom procjenjuje se na 31 milijardu dolara;
- Proizvodnja nafte pala je za 96%, jer je zemlja pod međunarodnim sankcijama, dok većinu naftnih izvora kontroliraju pobunjenici;
- Drugi najvažniji izvor prihoda, turizam, uništen je zbog rata.

Može se istaknuti kako su motivi ovoga rata političke prirode, no ishode je potrebno tražiti i u povijesnim činjenicama na ovome području. Također, mnogi dionici diljem svijeta smatraju kako je posrijedi sasvim drugačija pozadina ovoga rata, no o tome nije moguće sa sigurnošću govoriti. Ono što je činjenica jest da u ovome ratu iznimno stradava nedužno stanovništvo, a okončanje se ne nazire.

5. ZAKLJUČAK

Ovo istraživanje potvrđuje da je rat nepovoljno stanje i destabilizirajući događaj koji uzrokuje niz šteta i negativnih učinaka na ekonomiju, društvo i okoliš. U znanosti i javnosti postoje brojne definicije ovoga termina ili pojma, koji ima vrlo dugu povijest. Zapravo, postoji otkad postoje prvotni oblici civilizacija. Brojnost definicija i istraživanja svjedoči o njegovoj kompleksnosti, multidimenzionalnosti i interdisciplinarnosti, ali i općoj globalnoj zabrinutosti te ostalome.

Ratovi se klasificiraju ili dijele na niz načina pa je u praksi moguće govoriti o velikom broju različitih vrsta ovih događanja ili zbivanja. Vrlo često je teško razgraničiti neki rat u kontekstu jedne vrste, to jest svrstati ga prema jednoj klasifikaciji, te se isti razmatra s nekoliko njih. To i nije začuđujuće ukoliko se u obzir uzmu heterogena obilježja, motivi, uzroci i posljedice ratova, o kojima se raspravljalo u ovome radu.

Neovisno o obilježjima nekoga rata, vrsti kojoj pripada ili nekim drugim karakteristikama, nedvojbeno je kako on donosi ozbiljne štete, gubitke i žrtve svim involviranim stranama. Upravo zbog toga, smatra se kako se niti jedan rat ne može uzeti kao pravedan ili poželjan. On načelno predstavlja krajnje negativno socijalno, ekonomsko i ino stanje na konkretnom teritoriju.

Osim što rat donosi ozbiljne financijske gubitke i onemogućuje napredak ekonomije, on je posebice poguban za civilno stanovništvo. O tome svjedoče svi ratovi koji su se odvijali tijekom povijesti, a neki od njih traju i danas. Kao ogledni primjer mogu se uzeti ratovi koji su predmet istraživanja u ovome radu, a između ostalih, misli se i na rat u Siriji koji i danas traje.

Sukladno navedenome, pohvaljuju se sve aktivnosti međunarodnih organizacija, vlada i ostalih dionika koji se oštro protive bilo kakvom nasilničkom i oružanom pohodu, te koji pozivaju na mirno, suvremeno i pravedno rješavanje svih problema, nesuglasica i razmirica. U tom kontekstu, nastoje se štititi temeljna ljudska prava i sloboda, te podržati održivi razvoj i napredak ekonomije i suvremenoga društva.

Vjeruje se kako će i u budućnosti doći do brojnih oružanih sukoba i ratova. Važno je usmjeriti snage i napore prema minimiziranju šteta i posljedica koje nastaju uslijed njih, te pokušati rješavati nacionalne, regionalne i međunarodne probleme mirnim putem.

LITERATURA

Knjige i članci:

1. Galović, M. (1999.) Rat, politika i nacija. Politička misao. Vol. XXXVI. Br. 4. Str. 66.-78.
2. Krivokapić, B. (2013.) Pojam i klasifikacije ratova. Megatrend Revija. 3/2013. Str. 3.- 29.

Internet izvori:

1. Andrija Hebrang (2018.) Domovinski rat. Dostupno na: http://www.andrija-hebrang.com/domovinski_rat.htm (23.07.2018.).
2. Blažina, B. (2018.) Drugi svjetski rat – totalni rat. Dostupno na: <http://povijest.hr/bitkeiratovi/drugi-svjetski-rat-totalni-rat/> (23.07.2018.)
3. Dnevnik (2014.) Prvi svjetski rat – globalni sukob čije se posljedice osjećaju i stoljeće nakon. Dostupno na: <https://dnevnik.hr/vijesti/svijet/prvi-svjetski-rat-globalni-sukob-cije-se-posljedice-osjecaju-i-stoljece-kasnije---345821.html> (23.07.2018.)
4. Dnevnik (2015.) Ovo je 21 čudna činjenica o Drugom svjetskom ratu. Dostupno na: <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/drugi-svjetski-rat-21-rijetka-i-cudna-cinjenica---395869.html> (23.07.2018.)
5. Enciklopedija (2018.) Rat. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=51918> (21.07.2018.)
6. Enciklopedija (2018.) Svjetski ratovi. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=59137> (22.07.2018.).
7. Enciklopedija (2018.) Svjetski ratovi. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=59137> (23.07.2018.)
8. Gotal, E. (2007.) Filozofija rata. Dostupno na: https://bib.irb.hr/datoteka/320829.Filozofija_rata.doc (21.07.2018.)
9. Hrvatsko obrambeno štivo (2015.) Oblici rata. Dostupno na: <https://hrvatskoobrambenostivo.com/wp-content/uploads/2015/07/oblici-ratovanja.pdf> (22.07.2018.).

10. Kursar, V. (2014.) Uzroci Prvog svjetskog rata. Dostupno na: <http://www.hrt.hr/261177/prvi-svjetski-rat/bla-2> (23.07.2018.)
11. Lukač, M. (2015.) Objašnjenje rata u Siriji za sve koji žele znati. Dostupno na: <https://hr.sott.net/article/751-Objasnjenje-rata-u-Siriji-za-sve-koji-zele-znati> (23.07.2018.).
12. Povijest (2007.) Kronologija Prvog svjetskog rata. Dostupno na: <http://povijest.net/kronologija-prvog-svjetskog-rata/> (23.07.2018.)
13. Starmo (2014.) Ovo su posljedice rata u Siriji. Dostupno na: <http://www.starmo.ba/global2/item/28934-u%C5%BEasno-ovo-su-posljedice-rata-u-siriji.html> (23.07.2018.)
14. Vojna povijest (2018.) Drugi svjetski rat. Dostupno na: <https://vojnepovijest.vecernji.hr/tag/drugi-svjetski-rat-217944> (23.07.2018.)
15. Vučković, S. (2018.) Krvavi Uskrs nije početak, Oluja nije kraj Domovinskog rata. Dostupno na: <http://povijest.hr/bitkeiratovi/krvavi-uskrs-nije-pocetak-oluja-nije-kraj-domovinskog-rata/> (23.07.2018.)

POPIS SLIKA

Slika 1. Bojište Sirija	28
-------------------------------	----

POPIS TABLICA

Tablica 1. Svrhe i ciljevi rata	5
Tablica 2. Konvencioanlni i nekonvencionalni ratovi.....	11
Tablica 3. Lokalni, regionalni i svjetski ratovi	12
Tablica 4. Ograničeni rat, rat s ograničenim ciljem i totalni rat.....	14
Tablica 5. Specifične vrste ratova	16
Tablica 6. Ratne štete u Hrvatskoj – Domovinski rat	27

SAŽETAK

Rat se može pojmiti na niz načina. Neovisno o načinu i aspektu njegova definiranja jasno je kako svaki rat donosi gubitke i probleme, u ekonomskom i socijalnom pogledu. Pri tome, u svakome kontekstu kontradiktoran je održivom razvoju ekonomije, ali i društva.

Tijekom povijesti kontinuirano su se odvijali ratovi, poradi raznih motiva i uzroka. Svaki od njih donio je ozbiljne gubitke i brojne žrtve, nerijetko nedužno stanovništvo, žene, djecu, kapitalnih dobara i okoliša. Osim što rat odnosi živote, on donosi niz ekonomskih i socijalnih problema i neprilika. Misli se na narušavanje životnih uvjeta, gubitak resursa, destabilizaciju i krize.

Vodeći ratovi u svijetu nedvojbeno su Prvi i Drugi svjetski rat, koji su imali najrazornije posljedice razne prirode, a vodili su se na području brojnih država. Osim ovih ratova, o ozbiljnim socijalnim gubitcima svjedoči i Domovinski rat u Hrvatskoj, kao i rat u Siriji koji traje i danas.

Ključne riječi: rat, socijalni gubici, Prvi svjetski rat, Drugi svjetski rat, Domovinski rat, rat u Siriji

SUMMARY

War can be perceived in a different of ways. Regardless of the way and the aspect of its definition, it is clear that every war brings losses and problems in economic, social and the other segments. In this context, it is contradictory to the sustainable development of the economy, but also of society.

In the course of history, wars have continues development, due to its number, various motives and causes. Each of them brought serious losses and numerous victims, often innocent people, women, children and similar subjects. Apart from the fact that war is related to lives, it brings a series of economic and social problems and disadvantages. In that context, it is mentioned on disruption of living conditions, loss of resources, destabilization, crisis and in a row.

Leading wars in the world are undoubtedly First and Second World War, which had the most profound consequences of a variety of nature and led to numerous states. Apart from these wars, the Homeland War in Croatia is witness to serious social losses, as well as the war in Syria that continues today.

Key words: war, social losses, First World War, Second World War, Homeland War, War in Syria